

אני מוכן לוותר על הרבה בשביל שנוכל לחיות כאן יחד

הרב יאיר פארן, נינו של הרב עובדיה יוסף, מבקש להחזיר את המורכבות ללב השיח הדתי. "מי שלומד תורה ברצינות מגלה שאין בה שום ציווי שהוא חד-משמעי עד הסוף. בשיח הדתי נוטים להגיד שיש רק דרך אחת ללכת בה, אבל המציאות מראה לנו אחרת". את הפתיחות והנכונות להתפשר, כדי לקיים מרחב ציבורי מכיל ורחב, הוא מיישם כמנהיג קהילה, מנהל בית ספר וחייל מילואים.

פארן מאמין שאין סתירה בין המרכיבים השונים, שבשנים האחרונות קורעים את החברה הישראלית לגזרים. בדרכו הנעימה אך הנחרצת – כמנהל בית ספר, רב של קהילה, ומילואימניק ששירת יותר מ־250 ימים מאז תחילת המלחמה – הוא לא חדל לקדם גישה דתית שמבקשת לקרב בין הזרמים השונים, ולהבין את האחר במקום לשפוט אותו.

איך התעצבה האישיות שלך כמנהיג קהילה שמטיף להכלה?

"אני מרגיש שהמסע של חיי, מהתחנה הראשונה ועד הנוכחית, השורשים שלי, וכל האנשים שפגשתי וכל המקומות שבהם ביקרתי תרמו לכך ועיצבו את מי שאני היום. גדלתי בירושלים תחת חינוך בעל אופי דתי-לאומי, ומגיל שלוש למדתי במוסדות של החינוך הממלכתי-דתי. אבא שלי בוגר ישיבת 'מרכז הרב', ואמא שלי מורה להוראה מתקנת וכיום עוסקת בעולמות של חינוך באקדמיה. משם הגעתי גם אני לחינוך. "אז גדלתי בירושלים, למדתי בתיכון 'הימלפרב' ואחר כך בישיבות 'עטניאל' ו'מחניים', ופגשתי אנשים ונשים מאוד רציניים בעלי שיעור קומה גם בעולם התורה וגם בעולם המעשה, אנשים שבאמת יש להם משנה הלכתית ותורנית רחבה, כזאת שמחזיקה רגל אחת מאוד חזקה במקורות ובהלכה ובמחשבת ישראל, אבל גם רגל חזקה בחיים המעשיים. אלה אנשים שמתבוננים

שמדברים על גישה אמונית ליברלית, כזאת שמצליחה לשלב בהצלחה בין מחויבות למצוות הדת לבין ערכים של פתיחות והכלה, מתכוונים לאנשים כמו הרב יאיר פארן. נינו של הרב עובדיה יוסף בולט בשיח הציבורי בשנים האחרונות בזכות עמדותיו המורכבות: מסורת יהודית לצד שוויון זכויות ליחידים, מרחב שמכבד את השבת, אבל גם מבין שלציבור שאינו שומר עליה יש צרכים, מנהיג קהילה שתומך בקבלה מלאה של הקהילה הגאה, מילואימניק גאה שנלחם למען שוויון מלא בנטל, ורב שמטיף לפתיחות כלפי פורמטים שונים של הדת היהודית.

הרב פארן נולד וגדל בירושלים. אביו בוגר ישיבת מרכז הרב, ואימו עוסקת בחינוך מיוחד ובאקדמיה. הוא התחנך במוסדות החינוך הממלכתי-דתי, ולמד בתיכון "הימלפרב". את לימודיו התורניים המשיך בישיבות "עטניאל" ו"מחניים", שם עוצבה גישתו המשלבת עומק הלכתי עם רגישות מוסרית וחברתית. פארן שירת כלוחם ולאחר מכן כקצין מילואים בגולני, ושירת מעל 250 ימי מילואים מאז תחילת מלחמת "חרבות ברזל".

במקביל הוא עוסק בחינוך זה שנים וכיום מנהל את חטיבת הביניים של בית הספר התיכון "שחרית" בירושלים, מוסד דתי פלורליסטי. בנוסף, הוא משמש כרב קהילה ומרצה בנושאי יהדות, חברה וצבא. הרב פארן נשוי ואב לשתי בנות.

יש אנשים שחושבים שקיימת פרשנות אחת מאוד מאוד ברורה, שהיא הדרך ואין בילתה, שזה הכיוון שבו צריך ללכת, אני מתנגד לכך.

הכל מורכב. הרב יאיר פארן.
צילום: שרון גבאי



בכל האנושות כאילו כולם יצאו מאותו המקור, וצריך להתייחס אליהם בהתאם".

הרבה יהודים מאמינים יגידו שאתה זונח את עקרונות העם הנבחר; שאתה בוחר בדרך קלה במובן הזה.

"אני מאמין שיש לנו תורה, ואני בהחלט מאמין שהקדוש ברוך הוא אמר לנו משהו בסיני. אני לא מאמין ביהדות אנמית, וברור לי שצריכה להיות אידיאולוגיה לאדם. אני לא תומך בגישת 'רגל פה, רגל שם', ואני בטח לא פוסט-מודרניסט שזונח 'אמת' או קובע שאין טוב ואין רע, ולכן הכול אותו הדבר, כל המחשבות והאמונות שוות ערך. ממש לא. אבל יש אנשים שחושבים שקיימת פרשנות אחת מאוד מאוד ברורה, שהיא הדרך ואין בילתה, שזה הכיוון שבו צריך ללכת. אני מתנגד לכך.

"בשיח הדתי נוטים לקחת לקצה ולהגיד שיש רק דרך אחת ללכת בה, אבל המציאות מראה לנו אחרת. אני יכול לתת שלל דוגמאות. למשל, סוגיה מאוד נפוצה בשיח הדתי היא קדושת ארץ ישראל. אלוהים הבטיח לנו את הארץ, ואנחנו צריכים לרשת אותה. ובכן, מה לעשות שהגענו לכאן ב-48' או בעליות שלפני כן, וגילינו שיש פה עוד אנשים שחיו פה הרבה שנים. זאת עובדה, ואני חייב להתבונן בה ולהכיר בה. כי אמנם הקב"ה אמר לי שהארץ שייכת לנו, אבל הוא גם אמר לי שכל אדם נברא בצלם. אז המסקנה הפשוטה, שאלוהים נתן לנו את הארץ והיא כולה שלנו, כבר לא עובדת יותר. מתברר שהמציאות שמצאנו כאן בארץ קצת יותר מורכבת.

"דוגמה נוספת בשיח הדתי כיום היא הסיפור של הלהט"בים. בספר ויקרא כתוב 'וְאֵת זָכָר לֹא תִשָּׁכַב מִשְׁכָּבִי אִשָּׁה תִּזְנֶה הוּא'. אני לא מתווכח עם הפסוק בתורה, אבל מה עליי לעשות כשבא אליי חבר או באה אליי חברה ואומרים 'אנחנו נמשיכים לבני או לבנות מיני. זה הסיפור שלי, זה חלק ממני, זה מה שאני מרגיש?' לי היה ברור בזהות שלי בשלב מסוים שאני נמשך לנשים, אז אם מישהו אומר לי 'זהוהו שלי אחרת, אני נמשך

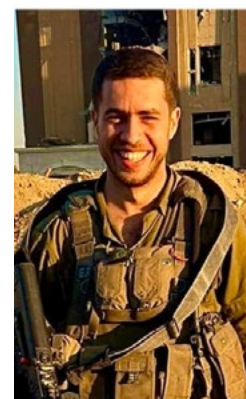
במציאות ורואים בה אתגרים ומורכבויות אישיות ומתמודדים עם המורכבויות האלה.

"אחד העקרונות החשובים שלמדתי לאורך כל שנותיי בחינוך ובשיח הישראלי הוא לא להיות חד-משמעי. אמיתות ברורות יש רק מחוץ לעולם הזה. מי שהוא בר-מינין, אפשר לדבר עליו במושגים מוחלטים, אבל בעולם שלנו, של החיים, אין מושגים מוחלטים. הכול יחסי, והכול תלוי בנקודת המבט. ובעיקר, הכול מורכב.

"כשאני אומר שהכול מורכב, אני לא מתכוון רק למציאות שבה אנחנו חיים – שהיא כמובן מורכבת מאוד – אלא העולם בכלל, תמיד מורכב. אם היינו יודעים בדיוק מה צריך לעשות כדי שיהיה רק טוב, כבר כולם היו עושים זאת. אבל בגלל שהדברים מורכבים, ויש כמה פנים לכל שאלה וסוגיה, צריך להיות שיח. ולכן למדתי שצריך כל הזמן להיות בתנועה, במחשבה, בהתבוננות. צריך לשים סימני שאלה כל הזמן, וכל הזמן על עצמי. אז אני מפעיל קודם כל חשיבה ביקורתית כלפי עצמי, בדברים שאני מאמין בהם או חושב עליהם. רק כך אדם יכול להתמודד עם המורכבות. כך למדתי מההורים שלי ומהדמויות החינוכיות והרבות שפגשתי בתחנות השונות, אשר גידלו אותי להיות מי שאני היום".

מעניין שאתה מצביע על כך, כי בניגוד אולי למה שחושבים היום רבים – גם בדת וגם מחוצה לה – היהדות ביסודה ההיסטורי הייתה כזאת: שואלת שאלות, מתחבטת מהי הדרך הנכונה, מכילה (ומבחינות רבות גם אימצה) את ערש הליברליזם.

"אני מאמין שכך הדבר גם ברמה האישית וגם בהתבוננות רחבה יותר; שיש משהו ביסוד האמונה שלנו, רעיון עמוק. ואם אנחנו מאמינים שאל אחד ברא את העולם כולו, אז האמונה הזאת מקבלת בתוכה גם את הצו המוסרי הגדול ביותר – פתיחות, ליברליות, הכלה, וכיוצא בזה. כל תופעה בעולם וכל אדם בעולם הם יציר כפיו של אותו אל, וברגע שאני מאמין בכך – אני צריך להתבונן





יש פסוק בתורה, ויש מציאות.
הפגנת תמיכה במצעד הגאווה
בירושלים.
Yaffa, CC BY-SA 2.0, via
Wikimedia Common

**אם אנחנו חברה
חפצת חיים, אז הדרך
להילחם באויבים
שלנו היא קיומו של
צבא חזק. לא יכול
להיות שיש אנשים
שחייבים לשרת
ואחרים שמקבלים
פטור.**

במקומות אחרים בעולם – מבלי לשמור תורה ומצוות במובן הקלאסי.

”אז מה עושים עם המורכבות הזאת? ובכן, כשאני בא לדון על תחבורה ציבורית בשבת או על עבודות רכבת בשבת או על פעילות משטרה בשבת או על בתי חולים בשבת, אני לא יכול וגם לא מוכן להגיד 'יש שולחן ערוך ושיישרף העולם'. זה לא עובד ככה יותר. אני צריך להתבונן, ואז אפשר לדבר ולחפש פתרונות שונים שיתאימו למציאות המורכבת. ולי חסרה מאוד ההתייחסות למורכבות בשיח הדתי, הגישה החד־חד־ערכית הזאת מאוד מפריעה לי.

אתה בן 31, כלומר שייך לדור הצעיר של ההנהגה הדתית. איך אתה מסביר שהצעירים היום נהיים אפילו יותר שמרניים מהרבנים שלהם? שהם דבקים בקלה כבחמורה שבמצוות ומקצינים דווקא לכיוון השמרני?

לבן המין שלי, מי אני שאתווכח איתו? מי אני שאגיד לו שהוא טועה? יש פסוק בתורה – ויש מציאות. צריך לקבל את המציאות.

”דוגמה שלישית ואחרונה שאני רוצה לתת נוגעת לקשר בין דת ומדינה – סיפור מאוד מורכב בישראל. צריך להודות ביושרה שהתורה שהתפתחה לאורך הדורות הייתה בגלות ושחז”ל כלל לא דנו בחיים בארץ ישראל. אז לגזור מהכתובים שאסור להפעיל רכבת בשבת או שאסור לשרת בצבא בשבת – זאת קפיצה חדה מדי. צריך להיות זהירים עם קביעות כאלה.

”דבר נוסף שכדאי לזכור הוא שאנחנו כיום חיים במציאות אחרת. אם תלך מאות שנים אחורה – כל העם היהודי שמר מצוות, מאה אחוזים. ומי שלא שמר מצוות, כבר לא היה חלק מהעם היהודי או שהיה מומר. היום המציאות אינה בינארית כמו אז. אנשים רואים את עצמם כשייכים לעם ישראל – גם במדינת ישראל וגם

לא מוחלט באופן מלא. ספר הזוהר מציין באחד המקומות שבמלחמה לפעמים צריך להרוג אנשים, אז אפילו כאן יש מורכבות. תמיד יש מחלוקות ודעות שונות, כי ככה התורה שלנו בנויה. המציאות לא פשוטה, וגם האמונה הדתית שלנו לא צריכה להיות פשוטה".

סבא־רבא שלך היה הרב עובדיה יוסף, אחד הדמויות הדתיות והפוליטיות החשובות בתולדות המדינה. מה למדת ממנו?

"הרב עובדיה מהווה חלק מאוד משמעויותי משנות הילדות שלי ומהזהות שלי. הוא נפטר כשהייתי בן 19, ושנות ההתבגרות שלי עברו במידה רבה בהשפעתו. מיום שעמדתי על דעתי הבנתי את גודל הדמות שלו, וגדלתי לתוכה. ואני חושב ומרגיש שבאופן אישי, אם אני מנסה לזקק את המרכיבים שעיצבו את הזהות שלי מתוך הייחוס המשמעויותי הזה, אז קודם כל המסירות העצומה ללימוד, לכתיבה ולהנהגה. בכל פעם שהיינו מגיעים אליו הביתה הוא היה באמצע למידה או כתיבה, ורק כשסיים הוא התפנה למשפחה. וגם אז עשה זאת מאוד ברצינות: התעניין איפה אני לומד, לאיזו ישיבה אני הולך וכו'. ואחר כך היה חוזר אל הספרים, ותמיד ברצינות תהומית, מתוך אחריות מאוד גדולה לעם ישראל.

"בסוף, אם מתבוננים על החיים של הרב עובדיה, אז הוא העביר את האחריות הזאת גם לציבור הספרדי. ההגמוניה האשכנזית הייתה מאוד חזקה ביהדות החרדית, ויש לו חלק מאוד גדול בהרמת קרנה של יהדות המזרח בישיבות, בבתי ספר ובמוסדות חינוך שמחנכים לפי מסורת יהדות המזרח. יש דברים שאולי הייתי עושה אחרת ממנו, אבל כשאני מתבונן במשנה ההלכתית שלו ובפעילות הציבורית שלו אני מאוד מתרשם מהתרומה שלו לעם ישראל בדיוק בצמתים שהיה זקוק לכך".

תיכנס לחיים הפוליטיים ותנסה להשפיע על פתיחות גם ברמה הלאומית?



מסירות עצומה. הרב עובדיה יוסף ז"ל עם שמעון פרס ז"ל.
יוסף / Moshe Milner / לע"מ

"חלק מהתשובה טמון בגוף השאלה – יש משהו סוציולוגי בכל העולם, שהיה נכון ועודנו נכון בכל חברה אנושית, שבני נוער ואנשים צעירים בתחילת שנות ה-20 רואים את העולם בצורה פחות מורכבת, ומסתכלים עליו בשחור-לבן. ככל שאנשים מתבגרים הם מבינים שיש יותר מורכבות. אני מניח כך מראש, ולא נבהל. כמנהל בחטיבת הביניים בשחרית אני מתמודד עם התופעה מול התלמידים שלי.

"אני חושב שצריך לחנך מגיל צעיר לחשיבה מורכבת. אני לא מקבל את המציאות הזאת כגזרת גורל, מאמין שיש מה לעשות. אפשר לדבר עם בני נוער ולחנך אותם לחשיבה מורכבת, וצריך אנשי חינוך שיעשו את זה. חשיבה מורכבת נעשית קודם כל כלפי עצמי. כשאני מלמד תנ"ך, גמרא או היסטוריה – אם אני מביא טקסט אחד, ואז טקסט אחר שמסתכל על אותה הסוגיה בצורה הפוכה – אני משיג אפקט מתאים. זה בכובע שלי כמחנך. ואני יכול גם להגיד בכובע שלי כאבא לשלוש בנות – חשוב לי לחנך אותן לחשיבה מורכבת.

"בסוף הפתרון שלי לשיח הדתי הוא ללמוד תורה ולגלות שהתורה מאוד מאוד מורכבת. מי שלומד תורה ברצינות יודע שאין שום דבר בתורה שהוא חד-משמעי עד הסוף. אין אף ציווי בתורה שהוא חד-משמעי. אפילו הציווי הכי הכי ברור ומוסרי בתורה של 'לא תרצח' – אפילו הוא

הצעד הראשון יהיה להפחית את הפחד מאנשים שחושבים אחרת ממני, ולהפנים שנקודת המוצא של רובם היא שהם רוצים לעשות טוב, ולא 'לגנוב לי את המדינה'.

"אני משתדל להישאר עם ראש פתוח ולא לפסול שום דבר. אני משתדל גם שכל מעשיי יהיו מכוונים לשם שמיים ולתיקון עולם איפה שאני יכול להיות באופן הכי טוב. אני אומר לתלמידים שלי הרבה פעמים: 'תלכו לישון בידיעה שהעולם מקום קצת יותר טוב בזכות משהו שאתם עשיתם'. ואני שואל במבט מקרו – לאילו מקומות אני יכול להגיע שבהם אני אעשה טוב יותר?"

את הצעד הראשון כבר עשית: ענית תשובה של פוליטיקאי...

(צוחק) "היום אני מנהל חטיבת ביניים שחרית – זה מקום שאני עושה בו טוב. ואם אני איפתח לאפיקים אחרים, כמו פוליטיקה, זה בגלל שארגיש שאני יכול לעשות טוב יותר בעולם. אם אני ארגיש שאני אוכל להיות שותף לתיקון עולם – ארצה להיות בפוליטיקה".

ואם הדבר תלוי בך, מה השינוי המשמעותי ביותר שצריך לעשות כדי שהחברה הישראלית תהיה במקום טוב יותר?

"אחד הדברים הכי משמעותיים שאני חושב שאנחנו צריכים לאמץ כחברה זה קצת להפחית את הפחד. אני מרגיש שיש המון פחד: מה הצד השני רוצה לעשות, ולאן הוא רוצה למשוך אותי? הימנים מפחדים מהשמאלנים, השמאלנים מפחדים מהימנים. נוצר מצב שבו אנחנו מאמינים שהסכנה הכי גדולה בחברה הישראלית היא לא מהאויבים שלנו אלא מהקבוצה הפוליטית השנייה. ובגלל שאני חושש מהקבוצה השנייה, המעשה הפטריוטי-כביכול הוא לחשוב איך אוכל לפגוע בקבוצה שמנגד. אז הצעד הראשון יהיה להפחית את הפחד מאנשים שחושבים אחרת ממני, ולהפנים שנקודת המוצא של רובם היא שהם רוצים לעשות טוב, ולא 'לגנוב לי את המדינה'.

"אחרי שמורידים את אפקט הפחד, צריך להבין שהאידיאל במציאות מתוקנת הוא שהחברה הישראלית היא הומוגנית. שמודל 12 השבטים

הוא הגיוני, והעובדה שיש קבוצות אוכלוסייה שונות עם נורמות נפרדות ומערכת אמונה שונה משלנו – זה לא רק בסדר, זה אפילו מבורך. והבשורה תהיה להראות איך קבוצות שונות יכולות לחיות באחוזה זו לצד זו ולהבין שהמרחב הציבורי אף פעם לא יהיה במאה אחוז על פי מערכת האמונות שלי. את הבית שלי אני יכול לנהל על פי מערכת הערכים שלי, אבל ברגע שפתחתי את הדלת ויצאתי למרחב הציבורי – אני חייב להבין שמערכת הערכים שלי חייבת להתפשר עם מערכות ערכים אחרות. ובאותה נשימה אני יכול לקבוע שיש לי קווי יסוד שעליהם אי אפשר להתפשר. שהם קווים אדומים".

מהם קווי היסוד שעליהם אתה לא מתפשר?

"גיוס למשל. אין מקום לדון בפטור מגיוס למגזרים שלמים. אם אנחנו חברה חפצת חיים, אז הדרך להילחם באויבים שלנו היא קיומו של צבא חזק. לא יכול להיות שיש אנשים שחייבים לשרת ואחרים שמקבלים פטור. זה שגוי הלכתית, וזה מפורר את החברה שלנו מבפנים. אז גיוס לכולם הוא דוגמה לקו יסוד שלא יכול להיות נתון לוויכוח.

"על הרבה דברים אחרים אפשר וצריך לדון, תחת המטרייה שהמדינה שייכת לכולם, וחייבים להיות מוכנים להתפשר. בתוך המוסכמה של חיים משותפים אפשר להתחיל לדבר על האופן שבו יתבצעו פה טקסי נישואין, אם תהיה תחבורה ציבורית בשבת, כיצד ישמרו על כשרות במרחב הציבורי, וכן הלאה. ופשרה טובה תהיה פשרה שבה אף אחד לא יקבל את מלוא בקשותיו. ההישג יהיה חיים משותפים. אני, למשל, לא נוסע בשבת חוץ בממקרה של פיקוח נפש, וכך אני מחנך את בנותיי. אבל אני בעד למצוא פתרון תחבורתי למי שיש לו צורך לנסוע בשבת, על אף שזה לא חלק ממערכת הערכים המלאה שלי. אז אני מוכן לוותר כאן בשביל לשמור על הדבר החשוב יותר מבחינתי, שהוא החיים ביחד. מבחינתי, זהו הערך המרכזי". ●

**אם משהו אומר לי
'זהות שלי אחרת',
אני נמשך לבן המין
שלי, מי אני שאתווכח
איתו? מי אני שאגיד
לו שהוא טועה? יש
פסוק בתורה – ויש
מציאות.**